

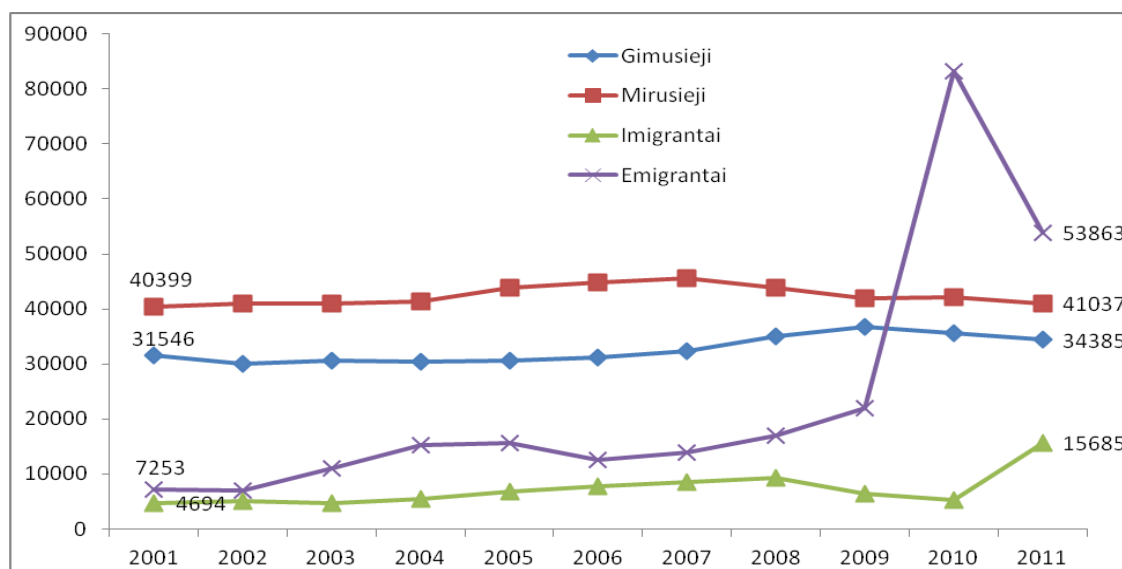
PAŽYMA
APIE NUSIKALSTAMAS VEIKAS, NUO KURIŲ NUKENTĖJO VAIKAI, IR
NEPILNAMEČIŲ PADARYTAS NUSIKALSTAMAS VEIKAS
LIETUVOJE 2011 METAIS

Pažyma parengta, įgyvendinant Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų plano, patvirtinto Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184, 11.2 priemonę „Kasmet atlikti analizę apie nusikalstamas veikas (taip pat smurtą ir prievartą) prieš vaikus, jų priežastis, sąlygas ir pačių vaikų atliekamas nusikalstamas veikas“.

Pažyma parengta remiantis Lietuvos statistikos departamento (SD) ir Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis (NVŽR). Analizėje panaudoti ir 2006–2011 m. Vidaus reikalų ministerijos (VRM) ir Policijos departamento prie VRM iniciatyva atliktų sociologinių tyrimų rezultatai.

1. Socialinės demografinės situacijos analizė

SD duomenimis, 2012 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 3 007 758 gyventojai. Iš jų 560 380, arba 18,6 proc., sudarė vaikai iki 18 metų. Pastarąjį dešimtmetį šalyje nuolat mažėjo gyventojų skaičius – nuo 2001 m. pradžios iki 2012 m. pradžios Lietuvoje gyveno 479 240 žmonėmis, t. y. 13,7 proc., mažiau nei prieš dešimtmetį. Tikėtina, kad realus šalies gyventojų skaičius dėl neigiamų emigracijos tendencijų yra dar mažesnis. Šis klausimas bus aptartas vėliau.

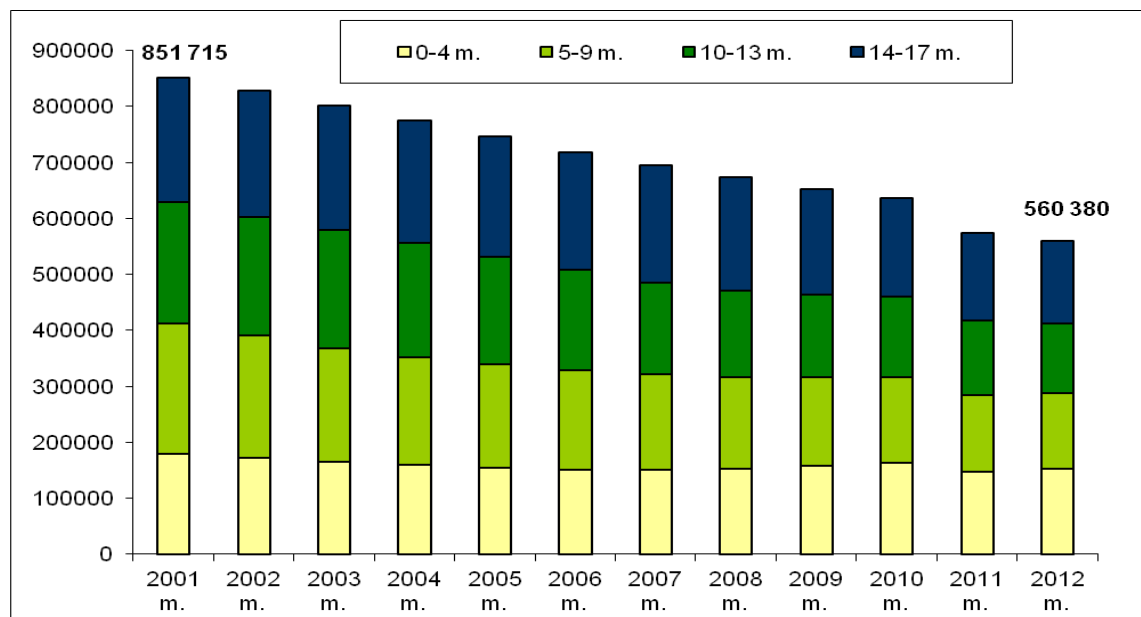
1 pav. Lietuvos gyventojų socialiniai demografiniai rodikliai.

Viena iš priežasčių, lėmusių šias tendencijas, buvo neigiamas gyventojų prieaugis, kai gyventojų mirtingumas yra didesnis už gimstamumą. 1 pav. matyti, kad visą pastarąjį dešimtmetį stebimos neigiamos tendencijos. Išskirtini trys laikotarpiai: iki 2007 m., nuo 2007 iki 2009 m. ir vėlesnis laikotarpis. Pirmuoju periodu gimstamumas ir mirtingumas didėjo. Nuo 2007 iki 2009 m. mirtingumas pradėjo mažėti, o gimstamumas ir toliau didėjo, tačiau 2010 m. situacija pradėjo blogėti – gimstamumas ėmė mažėti, o mirtingumas nors ir nežymiai – didėti. Atkreiptinas dėmesys, kad ypač nepalanki demografinė situacija buvo 2005–2007 m., kai natūrali gyventojų kaita

(skirtumas tarp gimstamumo ir mirtingumo) buvo ypač neigiamas – daugiau nei 13 000. 2009 m. šis rodiklis buvo pagerėjęs iki -5350, o 2010 m. dėl sumažėjusio gimstamumo vėl pradėjo prastėti iki -6494.

Antra priežastis, lėmusi Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimą, yra nepalankios migracijos tendencijos, stebimuoju laikotarpiu emigracija buvo gerokai didesnė už imigraciją. Vien SD duomenimis, per pastarąjį dešimtmetį kasmet iš Lietuvos išvykdavo daugiau nei dešimt tūkstančių gyventojų (žr. 1 pav.). Ypač emigracija išaugo Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą. Palyginus 2003 m. ir 2009 m. duomenis, matyti, kad deklaruojusių apie savo emigraciją iš Lietuvos skaičius išaugo dvigubai (nuo 11 032 iki 21 970). Minėtu laikotarpiu iš viso deklaruojusių apie savo išvykimą iš šalies buvo 107 208. Tačiau ypač didelį emigrantų skaičiaus pokytį sukėlė privalomojo sveikatos draudimo mokesčio apskaitos sugriežtinimas – 2010 m. net 83 157 asmenys deklaravo išvykstantys iš šalies visam laikui.

Nuo 2001 m. oficialiai iš šalies emigravo 258 567 gyventojai, o, remiantis įvairių tyrimų duomenimis, manoma, kad šis skaičius yra kelis kartus didesnis. Įvairūs autoriai nurodo, kad nuo 1990 m. dėl įvairių priežasčių iš Lietuvos išvyko iki 500 000 gyventojų.

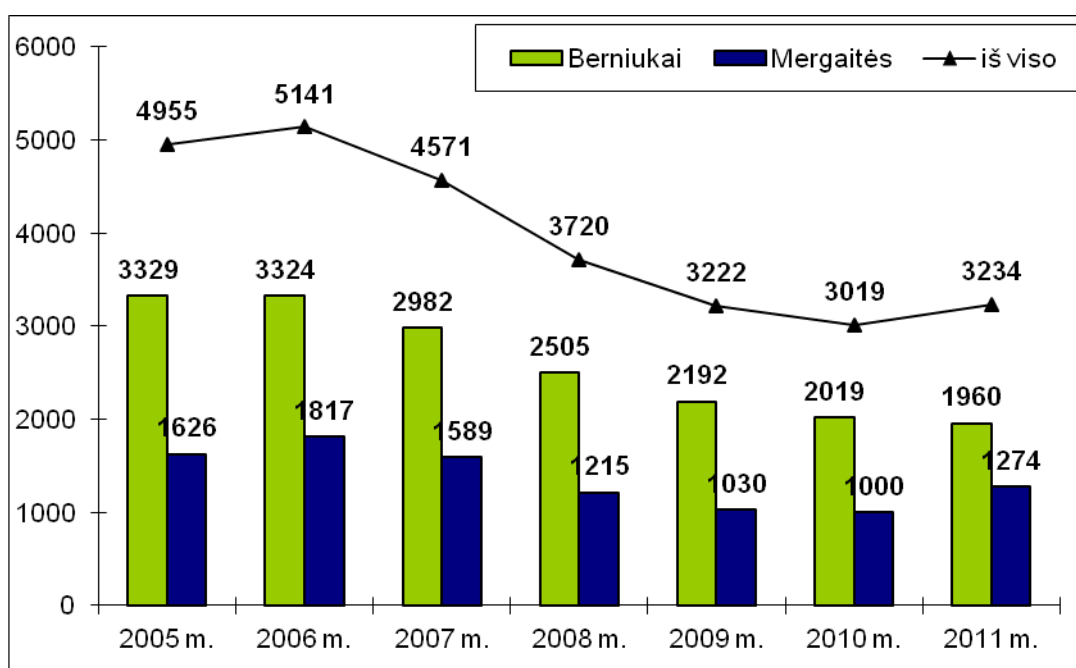

2 pav. Vaikų iki 18 metų skaičius Lietuvoje (duomenys metų pradžioje).

Dėl jau aptartų tendencijų Lietuvoje sumažėjo ir vaikų skaičius: 2001 m. pradžioje jų buvo 851 715, o 2012 m. pradžioje – 560 380, t. y. 291 335 (arba 34,2 proc.) mažiau (žr. 2 pav.). Atkreiptinas dėmesys, kad, SD duomenimis, gyventojų skaičius per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo 13,7 proc., tačiau dėl visuomenės senėjimo procesų ir nepalankių emigracijos procesų vaikų iki 18 metų skaičius sumenko beveik trečdaliu.

2. Vaikai, nukentėję nuo nusikalstamų veikų

Remiantis NVŽR duomenimis, 2011 m. Lietuvoje nuo nusikalstamų veikų nukentėjo 3234 vaikai, iš jų – 1960 berniukų (60,6 proc.) ir 1274 mergaitės (39,4 proc.). Taigi, remiantis užregistruotais atvejais, berniukai nusikaltimo aukomis tampa dvigubai dažniau nei mergaitės. Atkreiptinas dėmesys, kad palyginti su ankstesniais metais, 2011 m., padidėjo tiek nukentėjusių mergaičių absoliutus skaičius, tiek ir jų lyginamoji dalis – pvz., 2010 m. jų buvo 33,1 proc., o 2011 m. – 39,4 proc. Lyginant pastarųjų septynerių metų statistinius duomenis, matyti, kad mažiau vaikų nukentėjo nuo nusikalstamų veikų: 2005 m. – 4955, o 2011 m. – 3234, t. y. 34,7 proc. (žr. 3 pav.).

3 pav. Vaikai, nukentėję nuo nusikalstamų veikų (2005–2011 m.)

Pagal amžių dažniausiai nuo nusikalstamų veikų nukentėjo 15–17 metų vaikai – 1604 (49,6 proc.) ir 10–14 metų vaikai – 1004 (31 proc.). 341 nukentėjusieji buvo 7–9 metų, kiti – iki 6 metų (žr. 1 lentelę). Beveik visi (3229) nukentėję vaikai buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, 5 – užsieniečiai. Analizuojant nukentėjusių vaikų užimtumą, matyti, kad dauguma jų (2827, t. y. 87,4 proc.) mokėsi, 10 (0,3 proc.) dirbo, 38 (1,2 proc.) nesimokė ir nedirbo.

Nuo tėvų nukentėjo 686 (t. y. 21,2 proc.), nuo patėvių ar įtėvių – 81 (t. y. 2,5 proc.), nuo globėjų – 13, nuo artimųjų ir giminaičių – 61, nuo pedagogų – 13 vaikų. Lyginant su 2010 m., matyti, kad vaikai dažniau nukentėjo nuo tėvų (2010 m. buvo 360 atvejai). Toks žymus nukentėjusiųjų nuo tėvų skaičiaus išaugimas sietinas su tuo, kad palyginti su 2010 m. beveik dvigubai (nuo 282 iki 567) išaugo vengimo išlaikyti vaikus atvejų.

1 lentelė. Vaikai, nukentėję nuo nusikalstamų veikų, pagal lytį, amžių, pilietybę ir užimtumą (2011 m.)

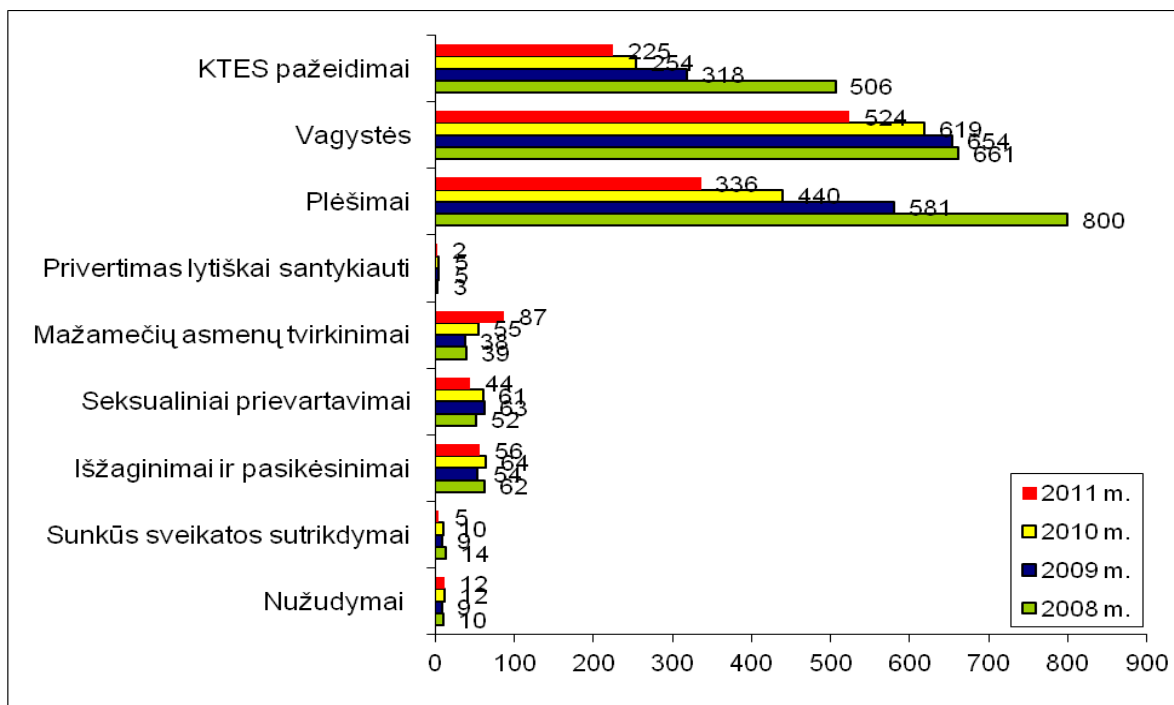
Pagal lytį		Proc.
Berniukai	1960	60,6
Mergaitės	1274	39,4
Pagal amžių		
0–3 m.	113	3,5
4–6 m.	172	5,3
7–9 m.	341	10,5
10–14 m.	1004	31
15–17 m.	1604	49,6
Pagal pilietybę		
Lietuvos Respublikos pilietis	3229	99,8
Užsienio valstybės pilietis	5	0,2
Asmuo be pilietybės		
Pagal užimtumą		
Mokėsi	2827	87,4
Dirbo	10	0,3
Nesimokė ir nedirbo	38	1,2
Kiti	359	11,1

Nusikalstamos veikos padarymo metu žuvo 16 vaikai. Beveik trečdalis (939 arba 29 proc.) vaikų patyrė turtinę, dar daugiau – 1138 (35,2 proc.) fizinį smurtą (žr. 2 lentelę). 135 vaikai patyrė seksualinę prievartą, 139 – psichologinę prievartą, 35 – nepriežiūrą. Lyginant 2009–2011 m. duomenis matyti, kad beveik dvigubai (nuo 37 iki 16 atvejų) sumažėjo dėl nusikalstamos veikos žuvusių vaikų skaičius.

2 lentelė. Nusikalstamos veikos padarymo metu patirta žala (2011 m.)

		Proc.
Žuvo	16	0,5
Patyrė turtinę žalą	939	29
Patyrė fizinį smurtą	1138	35,2
Patyrė seksualinę prievartą	135	4,2
Patyrė psichologinę prievartą	139	4,3
Patyrė nepriežiūrą	35	1,1

Dažniausiai vaikai nukentėjo nuo turtinio pobūdžio nusikalstamų vaikų: nuo vagysčių – 524 (16,2 proc.), nuo plėšimų – 336 (10,4 proc.). Dėl Kelių transporto eismo saugumo taisyklių (toliau – KTES) pažeidimo nukentėjo 225 (7 proc.) vaikų (žr. 4 pav.). Nuo kitų nusikalstamų veikų nukentėjo daug mažiau vaikų: 12 – nuo nužudymų, 5 – nuo sunkių sveikatos sutrikdymų, 56 – nuo išžaginių (su pasikėsinimais), 44 – nuo seksualinių prievartavimų, 87 – nuo tvirkinimų.

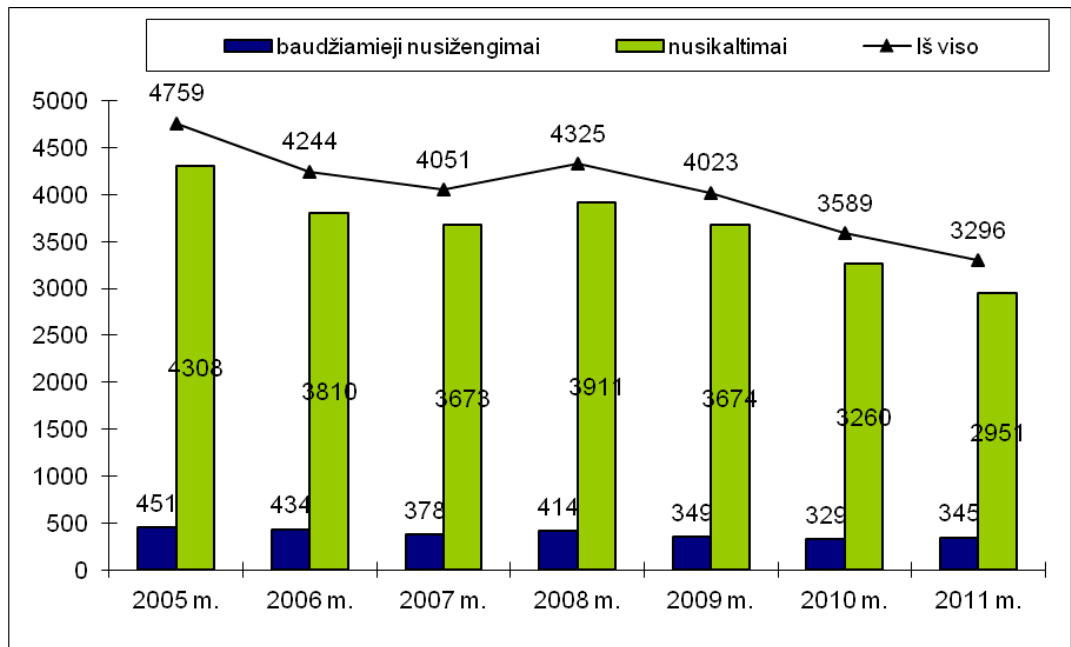
4 pav. Nusikalstamos veikos, nuo kurių nukentėjo vaikai (2008–2011 m.)

Lyginant 2008–2011 m. statistinius duomenis, matyti kelios tendencijos. Viena teigiama – 2011 m. daug mažiau vaikų nukentėjo nuo plėšimų, vertinant tiek absoliučiais skaičiais (2008 m. buvo 800, o 2010 m. – 336), tiek pagal jų lyginamąją dalį (2008 m. buvo 21,5 proc., o 2010 m. – 10,4 proc.). Tokios pačios teigiamos tendencijos stebimos ir dėl Kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimų – per pastaruosius ketverius metus dvigubai (nuo 506 iki 225) sumažėjo nukentėjusiųjų, o jų lyginamoji dalis sumenko nuo 13,6 iki 7 proc. Lyginamuoju laikotarpiu nuo 661 iki 524 sumažėjo vaikų nukentėjusių nuo vagysčių.

Nepaisant minėtų teigiamų tendencijų, bendras nukentėjusių vaikų skaičius 2011 m. išaugo. Atkreiptinas dėmesys į kelias neigiamas tendencijas. Palyginti su 2010 m. išaugo vaikų nukentėjusių nuo šių nusikalstamų veikų: tvirkkinimo (nuo 55 iki 87), fizinio skausmo sukėlimo (nuo 471 iki 600) ir vengimo išlaikyti vaikus (nuo 282 iki 567).

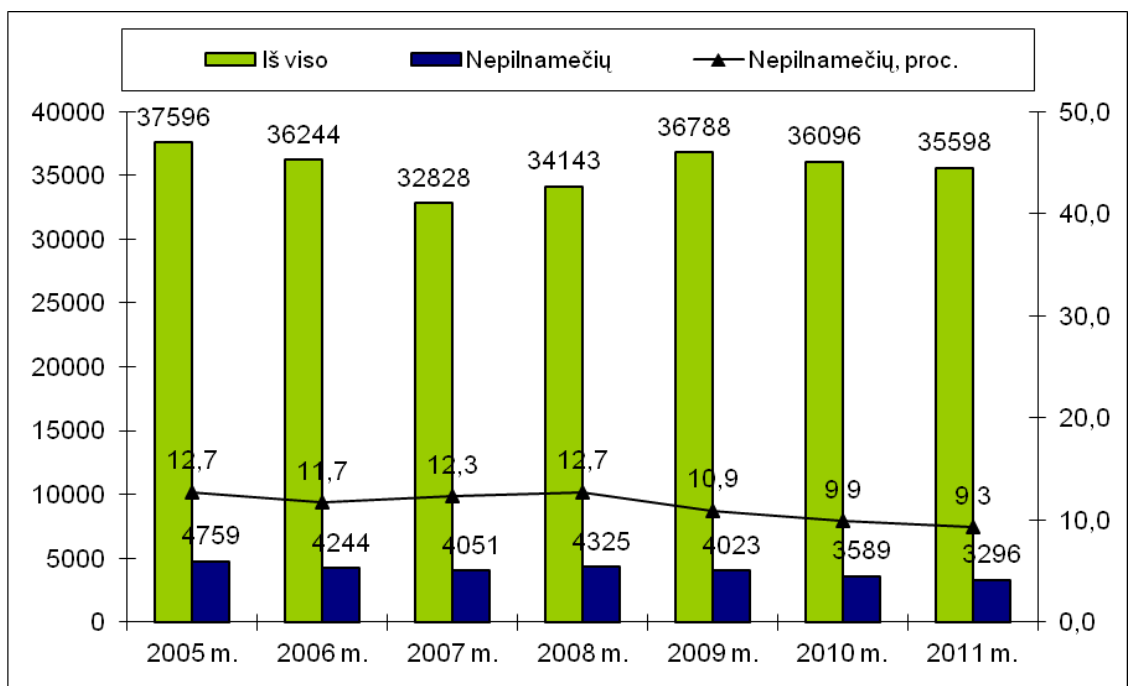
3 . Nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariamai nepilnamečiai

Remiantis NVŽR duomenimis, 2011 m. Lietuvoje buvo ištirtos 3296 nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariamai (kaltinami) nepilnamečiai. Iš šių veikų nusikaltimai sudarė 89,5 proc., baudžiamieji nusižengimai – 10,5 proc. Lyginant paskutinių septynerių metų statistinius duomenis, matyti ištirtų nusikalstamų veikų, kurias padarė nepilnamečiai, mažėjimo tendencija. Nuo 2005 m. šių veikų sumažėjo nuo 4759 iki 3296, t. y. net. 30,7 proc. (žr. 5 pav.).

5 pav. Nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariamai (kaltinami) nepilnamečiai (2005–2011 m.)

Nepilnamečiai įtariamai (kaltinami) padarę 9,3 proc. visų ištirtų nusikalstamų veikų. Lyginant 2005–2011 m. statistinius duomenis, matyti, kad ši dalis yra mažiausia per paskutinius septynerius metus: 2005 m. – 12,7 proc., o 2011 m. – sumažėjo iki 9,3 proc. (žr. 6 pav.). Žymesnis nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų dalies mažėjimas matyti pastaruosius trejus metus.

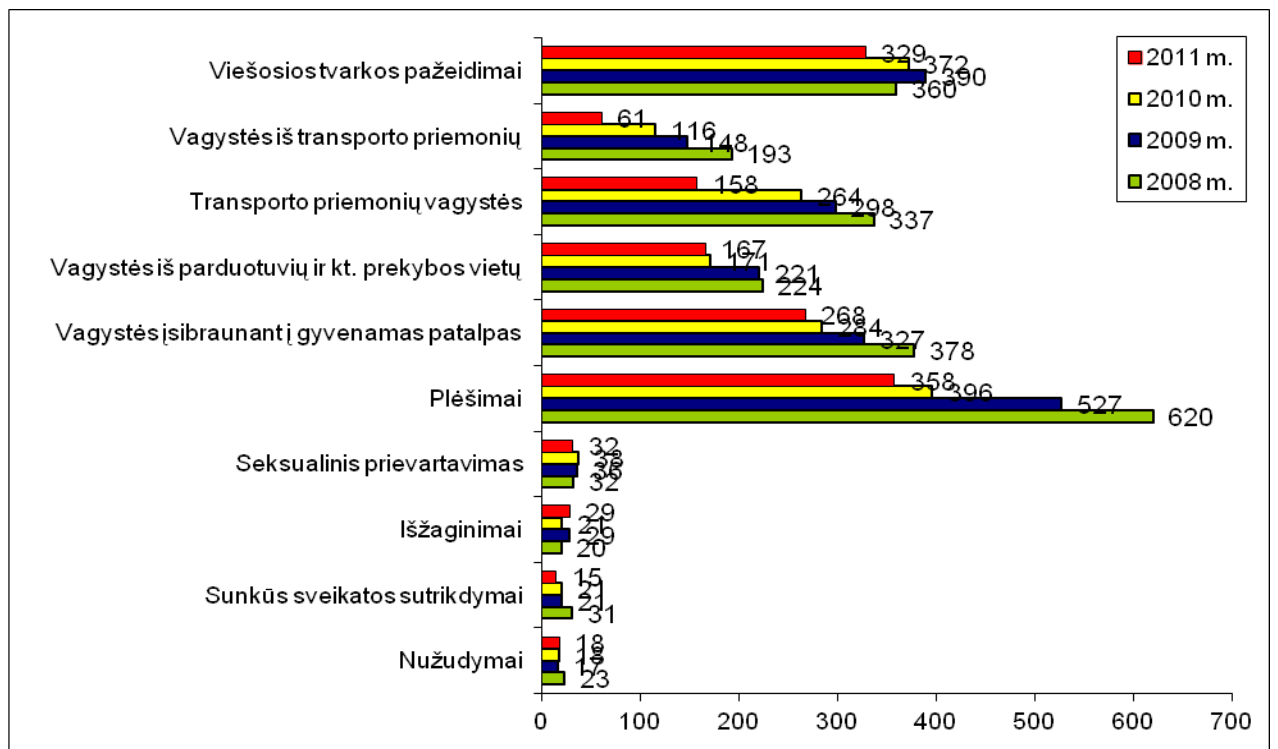

6 pav. Ištirtos nusikalstamos veikos (2005–2011 m.)

Beveik pusę (46 proc.) nepilnamečių padaromų nusikalstamų veikų sudarė vagystės – 1515, iš jų vagystės įsibraunant į gyvenamąsias patalpas – 268, iš parduotuvių ir kitų prekybos vietų – 167, transporto priemonių vagystės – 158. 2011 m. buvo ištirti 358 plėšimai (10,9 proc. nuo visų ištirtų nusikalstamų veikų), kurių padarymu įtariami nepilnamečiai (žr. 7 pav.).

Atkreiptinas dėmesys, kad pastaraisiais metais nuolat mažėja plėšimų, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai, skaičius: 2006 m. jų buvo ištirta 683, o 2011 m. – 358, t. y. 47,6 proc. mažiau. Mažėjo ne tik užregistruotų plėšimų, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai, bet ir nepilnamečių padaromų plėšimų dalis: 2008 m. nepilnamečiai įtariami padarę 18 proc. visų plėšimų, o 2011 m. – 14,3 proc.

Nepilnamečiai taip pat įtariami padarę 329 viešosios tvarkos pažeidimus (t. y. 10 proc. nuo visų ištirtų nusikalstamų veikų). Taip pat buvo ištirta 18 nužudymų, 15 sunkių sveikatos sutrikdymų, 29 išžaginimai ir 32 seksualiniai prievartavimai.

7 pav. Nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai, pagal nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų rūšį (2008–2011 m.)

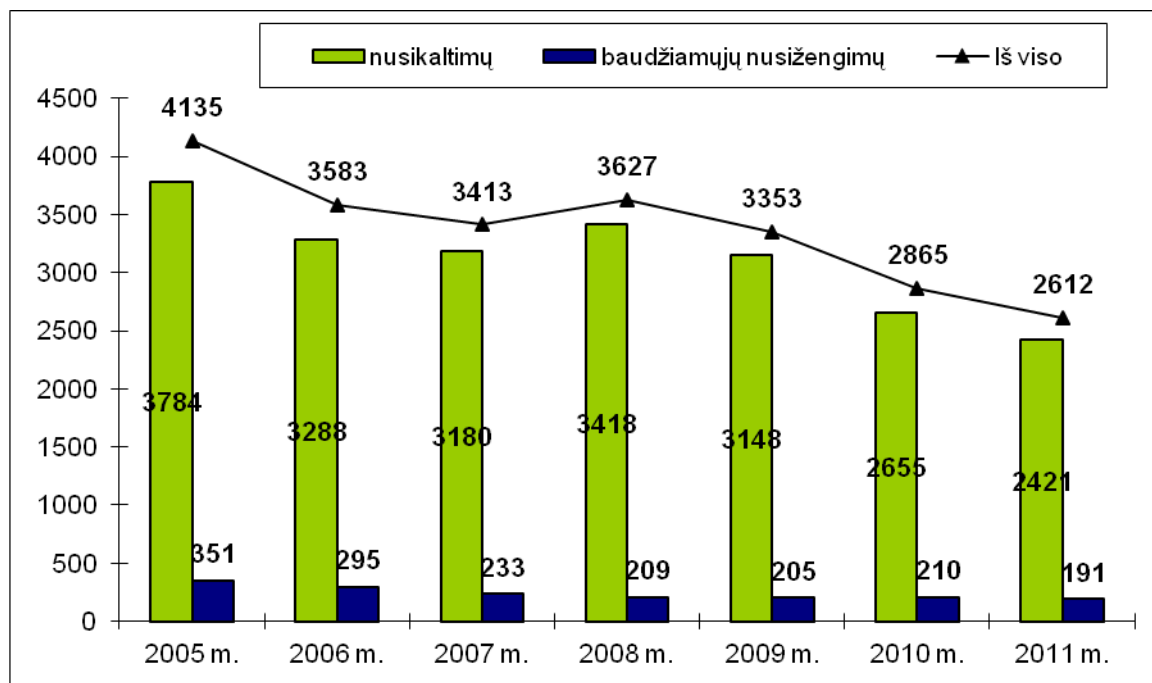
2206 (67 proc.) nusikalstamos veikos buvo padarytos miestuose, 1089 (33 proc.) – kaimo vietovėse (žr. 3 lentelę). Lyginant pastarųjų septynerių metų statistinius duomenis, matyti, kad lieka tos pačios tendencijos – du trečdaliai ištirtų nusikalstamų veikų, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai, padaromos miestuose, o trečdalis – kaimo vietovėse.

3 lentelė. Nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai, padarytos mieste ir kaimo vietovėse (2005–2010 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.
Mieste	3266	2860	2681	2941	2668	2399	2206
Kaime	1491	1383	1365	1381	1354	1190	1089
Kita*	2	1	5	3	1		
Iš viso:	4759	4244	4051	4325	4023	3589	3296
Mieste (proc.)	68,6	67,4	66,2	68,0	66,3	66,8	67
Kaime (proc.)	31,3	32,6	33,7	31,9	33,7	33,2	33

4. Nepilnamečiai asmenys, įtariami (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu

Remiantis Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, 2011 m. nustatyti 2812 nepilnamečiai (14–17 metų), kurie įtariami (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu, iš jų – 92,2 proc. įtariami (kaltinami) padarę nusikaltimus ir 7,3 proc. – baudžiamuosius nusižengimus. Analizuojant statistinius duomenis, matyti, kad per septynerius metus nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padariusių nusikalstamas veikas, sumažėjo nuo 4135 iki 2812, t. y. 36,8 proc. (žr. 8 pav.).

8 pav. Nepilnamečiai, įtariami (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu (2005–2011 m.)

* Iširta nusikalstamų veikų, padarytų laive, lėktuve, Lietuvos Respublikos ambasadoje ar užsienio valstybėje.

Absoliuti dauguma (90,5 proc.) nepilnamečių, kurie įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas, buvo vaikinai, 9,5 proc. – merginų (žr. 4 lentelę). Panašus lyčių santykis su nedideliais svyravimais buvo visu tiriamuoju laikotarpiu – iki 2010 m. didžiausia merginų dalis buvo užregistruota 2007 ir 2008 m. (7,4 proc.), mažiausia – 2006 m. (6,3 proc.) ir 2009 m. (6,5 proc.). Vis dėlto 2010 m. iki 8,3 proc., o 2011 m. iki 9,5 proc. išaugusi nepilnamečių įtariamų (kaltinamų) merginų dalis yra didžiausia per pastaruosius septynerius metus ir, jei tendencijos nesikeis, gali tapti nerimą keliančia problema.

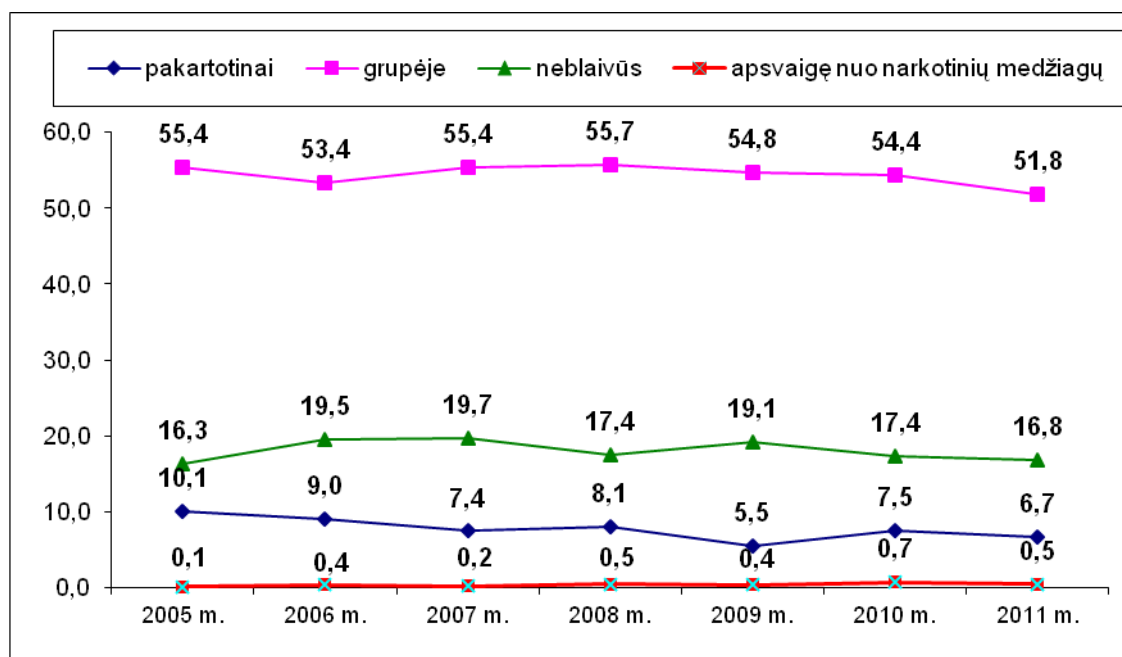
Analizuojant statistinius duomenis apie įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių amžių, matyti, kad daugiausia (42,4 proc.) nusikalsta 17 metų, kiek mažiau (31,9 proc.) 16 metų nepilnamečių. Absoliuti dauguma (2604, t. y. 99,7 proc.) nepilnamečių buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, 4 – užsienio valstybių piliečiai, 3 – asmenys be pilietybės. Panašios tendencijos nekinta per pastaruosius septynerius metus. Analizuojant statistinius duomenis apie įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių išsilavinimą, matyti, kad panaši nepilnamečių dalis turėjo pradinį (1297, t. y. 49,7 proc.) ir pagrindinį (1236, t. y. 47,3 proc.) išsilavinimą. Vidurinį išsilavinimą turėjo 1,8 proc., profesinį – 0,3 proc., o 1 proc. neturėjo jokio išsilavinimo.

4 lentelė. Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu, pagal lytį, amžių, pilietybę, išsilavinimą ir užimtumą (2011 m.)

Pagal lytį		Proc.
Berniukai	2364	90,5
Mergaitės	248	9,5
Pagal amžių		
14 m.	242	9,3
15 m.	430	16,5
16 m.	833	31,9
17 m.	1107	42,4
Pagal pilietybę		
Lietuvos Respublikos pilietis	2604	99,7
Užsienio valstybės pilietis	4	0,2
Asmuo be pilietybės	3	0,1
Pagal išsilavinimą		
Pradinis	1297	49,7
Pagrindinis	1236	47,3
Vidurinis	46	1,8
Profesinis	8	0,3
Neturi išsilavinimo	25	1
Pagal užimtumą		
Mokėsi	2084	79,8
Dirbo	27	1
Nesimokė ir nedirbo	411	15,7
Kiti	90	3,4

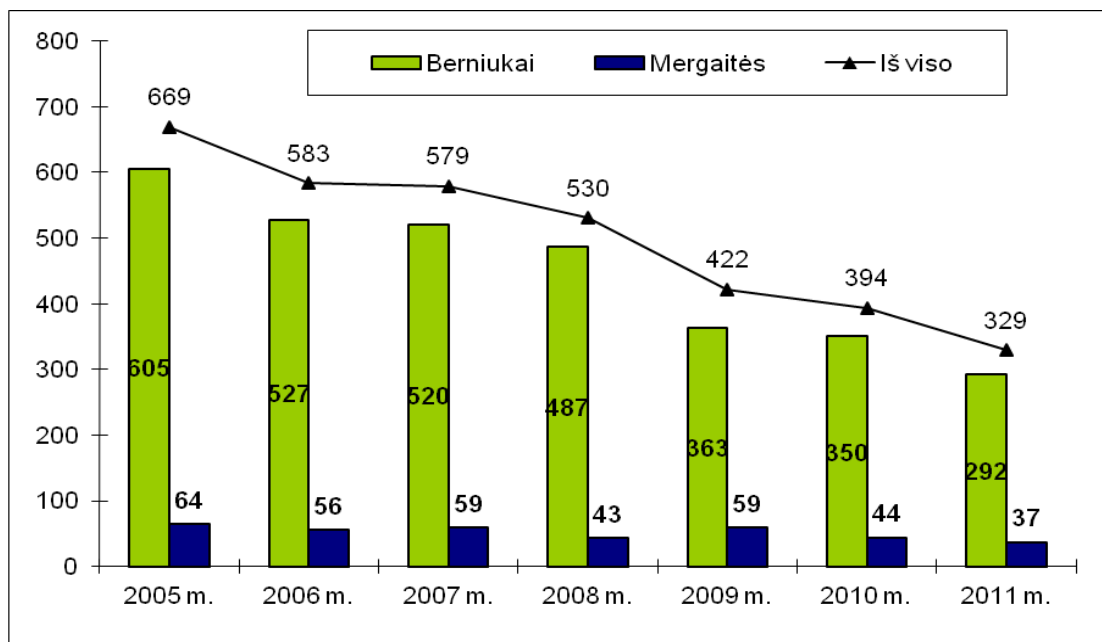
Analizuojant įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių užimtumą, matyti, kad dauguma jų mokėsi – 2084 (79,4 proc.), 27 (0,8 proc.) dirbo, kas penktas nepilnametis nedirbo ir nesimokė (411, t. y. 15,7 proc.). Lyginant pastarųjų metų statistinius duomenis, matyti, kad dirbančių nepilnamečių dalis sumažėjo nuo 3 proc. (2007 m.) ir 3,3 proc. (2008 m.) iki 0,8 proc. (2010 ir 2011 m.) (žr. 9 pav.). Matyti ir kita tendencija – lyginant su 2005 m., nuo 75 iki 71,2 proc. sumažėjo besimokančių ir atitinkamai nuo 21,5 iki 24,9 proc. išaugo nedirbančių ir nesimokančių nepilnamečių dalis.

Atkreiptinas dėmesys, kad 1353 (51,8 proc.) įtariamų (kaltinamų) nepilnamečių nusikalstamas veikas padarė grupėje. Iš jų beveik pusė – 613 (45,3 proc.) – nusikalto nepilnamečių grupėje, 689 (50,9 proc.) – mišrioje, o 51 (3,8 proc.) – nepilnamečių ir mažamečių grupėse. 2011 m. užregistruoti 440 asmenys (t. y. 16,8 proc. nuo visų įtariamųjų), kurie nusikalstamas veikas padarė būdami neblaivūs. Pakartotinai nusikalstamas veikas padarė 174 (6,7 proc.) įtariamai (kaltinami) nepilnamečiai. 2011 m. užregistruota 12 nepilnamečių, kurie nusikalstamas veikas padarė apsvaigę nuo narkotinių medžiagų (žr. 9 pav.).

9 pav. Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu, kurie nusikalto grupėje, pakartotinai, apsvaigę nuo alkoholio ir narkotinių medžiagų, proc. (2005–2011 m.)

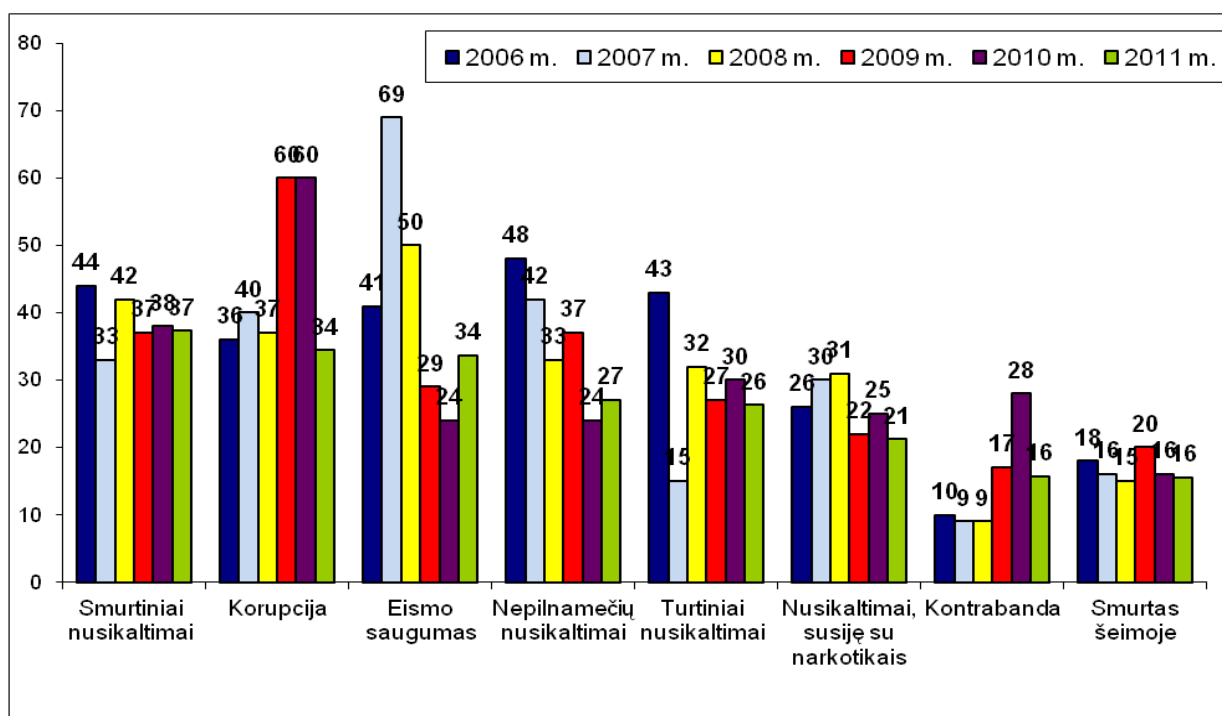
Remiantis Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, 2011 m. Lietuvoje 329 vaikai iki 14 metų įtariamai (kaltinami) padarė nusikalstamas veikas, iš jų – 292 (88,8 proc.) berniukų ir 37 (11,2 proc.) mergaitės (žr. 10 pav.). Lyginant pastarųjų šešerių metų statistinius duomenis, matyti teigiama tendencija – nuolat mažėjo vaikų iki 14 metų, padariusių nusikalstamas veikas, – nuo 669 (2005 m.) iki 329 (2011 m.), t. y. net 50,8 proc.

10 pav. Vaikai iki 14 metų, padarę nusikalstamas veikas (2005–2011 m.)

5. Lietuvos gyventojų požiūris į nepilnamečių nusikaltimų problemą

2011 m. rugsėjo 13 – lapkričio 4 d. VRM ir Policijos departamento prie VRM iniciatyva buvo atlikta reprezentatyvi sociologinė apklausa „Viešojo saugumo įstaigų ir saugumo jausmo vertinimas“. Pagal parengtą klausimyną apklausą atliko „Spinter tyrimai“. Individualių interviu būdu buvo apklausti 15–75 m. gyventojai (atlikti 3002 interviu). Pagal tą pačią metodiką tyrimas atliekamas nuo 2006 m.

11 pav. Svarbiausių viešojo saugumo problemų vertinimas 2006–2011 m. (proc.)

Tyrimo metu norėta išsiaiškinti, kaip gyventojai vertina viešojo saugumo problemas. 2006–2011 m. tyrimų lyginamoji analizė parodė, kad gyventojai dažniausiai nurodė tas pačias svarbiausias viešojo saugumo problemas Lietuvoje, t. y. nepilnamečių nusikaltimai (2006 m. 48 proc. gyventojų nurodė kaip svarbiausią), eismo saugumas (2007 m. kaip svarbiausią nurodė 69 proc., o 2008 m. – 50 proc.), smurtiniai ir turtiniai nusikaltimai bei korupcija (žr. 11 pav.). Atkreiptinas dėmesys, kad korupcijos problema 2009–2010 m., gyventojų manymu, buvo pati svarbiausia – net 60 proc. respondentų ją nurodė kaip aktualiausią.

Tiriamuoju laikotarpiu matyti ir dar viena tendencija – nepilnamečių nusikaltimų ir eismo saugumo aktualumas mažėjo, o korupcijos ir kontrabandos – didėjo. Gana dažnas šių problemų viešinimas ir jų svarbos akcentavimas atitraukė visuomenės dėmesį nuo kitų svarbių temų, tarp jų ir nuo nepilnamečių nusikaltimų. Analizuojant gyventojų nurodytas svarbiausias problemas, matyti, kad jos yra labiau suformuotos visuomenės informavimo priemonių – gyventojų manymu, aktualesnės tos problemos, kurios dažniau akcentuojamos viešai.

IŠVADOS

1. Analizuojant statistinius duomenis matyti, kad Lietuvoje nuo 2001 m. iki 2012 m. pradžios net trečdaliu sumažėjo vaikų iki 18 m. skaičius. Ši aplinkybė yra svarbi vertinant kitus statistinius duomenis apie nukentėjusių vaikų ir nepilnamečių, kurie įtariami (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas, skaičių, todėl analizėje naudojamas rodiklis, kiek nukentėjusių ar įtariamų nepilnamečių tenka 100 000-ių tokio paties amžiaus vaikų.

2. 2011 m. Lietuvoje nuo nusikalstamų veikų nukentėjo 3234 vaikai. Oficialios statistikos duomenys rodo, kad berniukai nusikaltimo aukomis tampa dvigubai dažniau nei mergaitės ir ši tendencija nekinta nuo 2004 m.

3. Dažniausiai vaikai nukentėjo nuo turtinio pobūdžio nusikalstamų vaikų – vagysčių ir plėšimų. Analizuojant pastarųjų septynerių metų tendencijas, matyti, kad pastebimai sumažėjo nuo plėšimų, vagysčių ir išžaginių nukentėjusių vaikų skaičius. Tikėtina, kad tiriamuoju laikotarpiu sumažėjo nuo šių nusikaltimų nukentėjusių vaikų. Tačiau negalima kategoriškai teigti, kad situacija labai pagerėjo, nes remiamasi tik oficialiai užregistruotais atvejais ir neįvertinamas šių nusikaltimų latentiskumas. Išsamų vaizdą būtų galima susidaryti tik atlikus viktimologinius tyrimus.

4. Atkreiptinas dėmesys į kitą teigiamą pokytį, kad 2011 m. vaikai iki 18 metų sudarė 7,4 proc. visų nukentėjusių asmenų. Taigi, oficialiosios statistikos duomenys rodo, kad vaikai santykinai retai tampa nusikaltimų aukomis, tačiau ši tikimybė nėra vienoda vaikams ir suaugusiesiems skirtingų nusikalstamų veikų atveju. Duomenys rodo, kad vaikai sudaro didžiąją dalį nukentėjusiųjų nuo seksualinių nusikaltimų (išžaginių, seksualinių prievartavimų ir privertimo lytiškai santykiuoti).

5. 2011 m. Lietuvoje buvo ištirtos 3296 nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariami (kaltinami) nepilnamečiai. Lyginant septynerių metų statistinius duomenis, matyti ištirtų nusikalstamų veikų, kurias padarė nepilnamečiai, mažėjimo tendencija – nuo 2005 m. šių veikų sumažėjo net 30,7 proc. Beveik pusę 2011 m. nepilnamečių įvykdytų nusikalstamų veikų sudarė vagystės.

6. NVŽR duomenimis, 2011 m. nustatyta 2812 nepilnamečių (14–17 metų), kurie įtariamai (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu. Analizuojant statistinius duomenis, matyti, kad per septynerius metus nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, sumažėjo net 36,8 proc.

7. Dauguma (90,5 proc.) nepilnamečių, kurie įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas, buvo vaikinai ir tik 9,5 proc. – merginų. Panašus lyčių santykis su nedideliais svyravimais buvo 2005–2010 m. Vis dėlto 2011 m. iki 9,5 proc. išaugusi merginų dalis yra didžiausia per pastaruosius septynerius metus ir, jei tendencijos nesikeis, gali tapti nerimą keliančia problema.

8. 2006–2011 m. atliktų Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimų palyginamoji analizė parodė, kad, gyventojų nuomone, nepilnamečių nusikaltimai buvo viena svarbiausių viešojo saugumo problemų. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad 2011 m. nepilnamečių nusikaltimų problema savo aktualumu nusileido tokioms viešojo saugumo problemoms kaip korupcija, smurtiniai ir turtiniai nusikaltimai, eismo saugumas ir nusikaltimai, susiję su narkotikais.

Parengė VRM Viešojo saugumo politikos departamento
Kriminalinių procesų kontrolės skyriaus
vyriausioji specialistė Eglė Vileikienė